

מפעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע, מ"א, ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

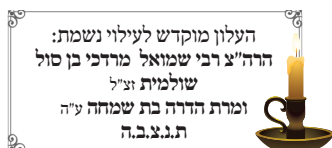
כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס ד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן

העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו חפץ | כולל שישי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף

היומי במלגה מכובדת למגדרי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים |

מבכנים ארציים לאבכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנזקקים ואבכים עמלי תורה

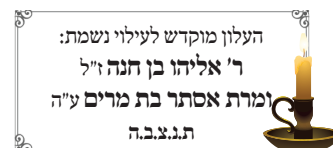
יום ג' כ"א סיון-יום ב' כ"ז סיון תשפ"א

העלון מוקדש לעילוי נשמת:
הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול
שולמית ז"ל
ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

מסכת סוכה ה'-י"א

שבוע פרשת שלח לך

העלון מוקדש לעילוי נשמת:
ר' אליהו בן חנה ז"ל
ומרת אסתר בת מרים ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

דף ה'

[שייך לדף ד' ע"ב] תנו רבנן: נעץ ארבעה קונדיסין וסיכך על גבן, רבי יעקב מכשיר וחכמים פוסלין. אמר רב הונא: מחלוקת על שפת הגג, דרבי יעקב סבר: אמרינן גוד אסיק מחיצתא, ורבנן סברי: לא אמרינן גוד אסיק מחיצתא. אבל באמצע הגג - דברי הכל פסולה. ורב נחמן אמר: באמצע הגג מחלוקת. איבעיא להו: באמצע הגג מחלוקת, אבל על שפת הגג - דברי הכל כשרה ...

מבואר למסקנת הגמ' דהמחלוקת היא גם על אמצע הגג, וכרב נחמן [ורב הונא דאמר שבאמצע הגג דברי הכל פסולה - איתותב], אלא שמסתפקת הגמ' בדעת רב נחמן אם המחלוקת היא רק על אמצע הגג, אך בשפת הגג ששייך לומר גוד אסיק מחיצתא לכו"ע הסוכה כשרה, או שגם בזה פוסלים רבנן.

וברי"ף השמיט ברייתא זו. וכתבו הר"ן והרא"ש בטעמו, שכיון שנשאר ספק בדעת רבנן לגבי שפת הגג, א"כ אין לנו להכשיר בזה, ולעולם בעינן ב' מחיצות שלימות ושלישית טפה.

אמנם הרמב"ם [פ"ד הי"א] פסק דעל שפת הגג כשרה, ובראב"ד השיג עליו, דאינו מחזור, דאפילו לרב נחמן קאי בתיקו ולחומרא. וכתבו הרא"ש והר"ן, דהרמב"ם לא גרס בגמ' "איבעיא להו" וכו', אלא גרס "ורב נחמן אמר באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה", וכן גרס

הרי"ף גיאות בשם רב שרירא גאון. וכתב הרא"ש, שכיון שבכל הספרים שלנו כתוב ה"איבעיא להו" בדעת רב נחמן, לא סמכינן על דברי הרמב"ם ורב שרירא להקל בזה, וכן כתבו הראב"ה ורבינו ישעיה [וכדעת הרי"ף והראב"ד].

וכתב הר"ן, שלפי הרי"ף מה שאמרו בגמ' להלן [ו' ב'] "כי אצטרך הלכתא לגוד וללבוד ולדופן עקומה", ויש מי שגורס "גוד אסיק" בהדיהו, צריך לומר דלענין שבת איתמר, דלגבי סוכה אין אופן להכשיר סוכה בגוד אסיק, שהרי למסקנא אפילו על שפת הגג פסולה.

בשו"ע [סימן תר"ל סעיף ו'] כתב: נעץ ד' קונדיסין, בין באמצע הגג בין על שפת הגג, וסיכך על גבן, פסולה [דעת הרי"ף והרא"ש והראב"ד הראב"ה ורבינו ישעיה]; ויש מכשירין בנעץ על שפת הגג, משום דאמרינן גוד אסיק מחיצתא [דעת הרמב"ם].

כתב המג"א [ס"ק ח'], שמבואר בסי' שמ"ה סעיף ט"ז לגבי שבת, דכשאין מחיצות הבית ניכרים לכו"ע לא אמרינן גוד אסיק [ר"ל, לגבי גג שבולט במשך על גבי מחיצות הבית, אף שהעמיד הקונדיסין נגד סוף הדופן ולא על הגג במקום שכבר כלה המחיצה שתחתיה, אפילו הכי לא אמרינן גוד אסיק], ומינה ילפינן לסוכה בקל וחומר, שהרי מבואר בסי' תרל"ג דסוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' ובנה בה אצטבא למעט גובהה, אם האצטבא רחוק מן הדפנות ד' אמות דליכא למימר דופן עקומה, אפילו האצטבא גבוה י' אפילו הכי פסולה אפילו על גבי האצטבא, ולא אמרינן נהי דאי אפשר לצרף לו מחיצות הסוכה שהן רחוקים יותר מד'

הודעה חשובה

ניתן להקדיש את העלון מידי שבוע להצלחה או לע"נ, וכן אפשר לפרסם ספרים בלבד בעמוד האחרון של העלון, העלון מודפס ב20,000 עותקים ומופץ בכל הארץ, מלבד זה הוא נשלח במייל לרבבות אנשים, ומהם זה נשלח לעוד רבבות רבות של אנשים, כך שמעיינים בו למעלה ממיליון איש מידי שבוע, בהקדשה אחת אתם מנציחים את יקירכם במפעל התורה וזיכוי הרבים מהגדולים בעולם, או זוקפים להצלחתכם את זכות הרבים ולימוד התורה של ציבור ענק זה, מעלת לימוד התורה היא הסגולה הבדוקה והמונחה יותר מכל הסגולות שבעולם, בסכום של \$1,000 תוכלו לזכות בהקדשה זו, כל הקורס זוכה! רק שני הקדשות יופיעו מידי שבוע בעמוד הראשון של העלון! או פירסום של ספרים, עמוד שלם \$1,000 וחצי עמוד \$500, בפרסום זה אתם חוסכים הוצאות גדולות של הדפסה והפצה. לפרטים: בטלפונים או במייל המופיעים בתחתית העמוד. וכן ניתן לשלם בנדרים פלוס או בקהילות על שם מכון ראש פינה, ולכתוב שם את פרטי ההקדשה

כולל ומכון ראש פינה:

שאין זה כדרך קריאתו, אלא יש לפרש זה שלא כנגד זה קדש למד בתחלת שיטה תחתונה והשם בסוף שיטה עליונה. והוא בכסף משנה שם.

עוד כתבו התוס', ששיעור זה שיהיה הציץ רחב שתי אצבעות הוא מדרבנן, אך מן התורה ליכא שיעור. והוא במשנה למלך שם.

הוגה את השם באותיותיו

כתבו התוס' על מה שאמרו בגמ' "יו"ד ה"א מלמעלה", אף על פי ש"יו"ד ה"א שם גמור, אין זה הוגה שם באותיותיו אם מזכיר שתי אותיות כיון דאינו מזכירם לשם שם שלם. ועוד ההוגה שם באותיותיו פירש בקונטרס [ע"ז י"ז ב' ד"ה עליו] שדורש אותיות של שם בן ארבעים ושתים, ואעפ"כ נזהרין בכל השמות. ופירש המהר"ם כוונת התוס' בקושייתם, שהוקשה להם איך קאמר הגמרא הכא יו"ד ה"א אם יש איסור בדבר, הוי ליה להגמרא למימר סתמא "השם" מלמעלה. וע"ז תירצו ב' התירוצים הנ"ל.

הגרע"א נתקשה מנא להו להתוס' דאסור להגות השם במלואיו, ושלח שאלה זו לחתנו החת"ס [שו"ת חת"ס חו"מ סי' קצ"ב], וכתב החת"ס שגם הוא נתקשה בזה, וסבר לתרץ דהתוס' למד כן מבעל המימרא שהקפיד רק להביא ב' אותיות ולא סיים כל הדי' האותיות דמבואר דע"כ ס"ל דיש איסור בכה"ג, וע"כ קשיא להו לתוס' דגם ב' אותיות לחוד ליתסר.

והחת"ס [שם] סיים בזה הלשון, "ובאמת העולם נזהרין ואומרים - יו"ד ק"י ויו"ד ק"י".

וכן השפת אמת ביאר באופן זה ראיית התוס', אך נתקשה דבכתיבה אין איסור של הוגה את ה' באותיותיו [ולדבריו צ"ל דבשעה שנאמרה הברייתא בעל פה לא אמרו "ה"א" אלא "ק"י", וכן הלומדים ברייתא זו צריכים לומר "ק"י"].

הגרע"א בשו"ת [ח"א סי' ל'] האריך בענין כתיבה אי כדיבור דמי או לא, וכתב דלכאורה צ"ע אי כתיבה כדיבור דמי איך מצינו ידינו ורגלינו בסופרי סת"ם שכותבים שמות בספר תורה ובתפילין ובמזוזות והא אסור להגות השם באותיותיו, וכתב דצ"ל דבמקום שמכוון שכתובתו לא יחשב כדיבור לא אמרינן כתיבה כדיבור דמי, וע"ע בצמח דוד שם.

וע"ע בתוס' ע"ז [י"ה א' ד"ה הוגה].

דף ו'

... היה לבוש כליו וסנדליו ברגליו, וטבעותיו באצבעותיו - הוא טמא מיד, והן טהורים עד שיששה בכדי אכילת פרס ...

בפסקי תשובה [מר"א פיעטרקאווסקי זצ"ל סי' קנ"ז] כתב: הגאון מוהרי"ד ז"ל מבריסק [היבית הלוי] נזדמנו לפניו שני אנשים בדרך כניסתם לביהמ"ד, שאחד מהם היה לבוש טלית ותפילין, והשני נשא את הטו"ת, והיה מבוכה בין הלומדים

אמות, מכל מקום נימא באיצטבא גופה גוד אסיק מחיצתא ולא יצטרך כלל לדפנות הסוכה, כמו בעמוד לענין שבת. הרי חזינן דיש מקום אף על גב דבשבת אמרינן גוד אסיק, מכל מקום כהאי גוונא בסוכה לא אמרינן גוד אסיק, כל שכן באין מחיצות ניכרות דבשבת לא אמרינן גוד אסיק, דבסוכה בכהאי גוונא לא אמרינן גוד אסיק. ובמשנ"ב [ס"ק כ"ט ל' ל"א] כתב בקיצור, דאף שבשבת לכו"ע אמרינן גוד אסיק מחיצתא [ר"ל כשהמחיצות ניכרות] לגבי סוכה ס"ל דבעינן מחיצות ממש. אך כשהגג בולט ממחיצות הבית, אפילו לגבי שבת לא אמרינן גוד אסיק. ולדעת הרמב"ם אמרינן גוד אסיק בסוכה כשניכרים המחיצות, ואין הלכה כמותו. ומ"מ גם לשיטתו דוקא כשהוא על שפת הגג ממש אבל רחוק מזה אפילו פחות מג"ט לא אמרינן לבוד וגוד.

עוד כתב המג"א [שם], מה שכתב העולת שבת כאן בשם השלטי גיבורים דאמרינן חוקקין [ר"ל, אם יש עמוד עב מרובע ויש בו כדי לחקוק ויהיה כפסי ביראות, דיומד כמין ג"ם], לא קי"ל הכי דוק בפוסקים, עי' לעיל סי' שמ"ה ס"י, ובסוכה דף ד'.

כתב בביאור הלכה [ד"ה נעץ], דבגמרא משמע דהוי דאורייתא, ולכאורה לפי מה דפסק הרא"ש [עי' להלן דף י"ט] דאף לגבי סוכה יוצא מן התורה בצורת הפתח, א"כ אפילו אם ס"ל דלא אמרינן גוד אסיק, אמאי אינו יוצא מטעם צורת הפתח, ואין לומר שסובר הרא"ש שדוקא בדופן שלישי יוצא מן התורה בצורת הפתח ולא כשהיא עשויה כן בכל דפנותיה, שהרי הוכחנו לעיל [סימן שס"ב ביאורה להכח"ה ד"ה כשכל] דהרא"ש ס"ל דבכל גווני הוי רה"י מן התורה. ואפשר לתרץ, דהרא"ש סובר כיון שבסכך שסיכך לא נתכוין לשם צוה"פ לא הוי צוה"פ, ולא ס"ל כפסק הרמ"א לעיל בס"ב בהג"ה, אלא כדעת הירושלמי שהביא המג"א שם להחמיר בזה [עי' בדבריו להלן דף ד'].

... דתניא: ציץ דומה כמין טס של זהב, ורחב שתי אצבעות, ומוקף מאזן לאזן, וכתוב עליו שתי שיטין: יו"ד ה"א מלמעלה, וקדש למד מלמטה, ואמר רבי אליעזר ברבי יוסי: אני ראיתיו ברומי, וכתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת.

מעשה הציץ

כתב הרמב"ם [הלכות כלי המקדש, פ"ט ה"א]: כיצד מעשה הציץ, עושה טס של זהב רחב שתי אצבעות ומקיף מאזן לאזן וכותב עליו שני שיטין קדש לה' קדש מלמטה לה' מלמעלה, ואם כתבו בשיטה אחת כשר, ופעמים כתבוהו בשיטה אחת. עכ"ל. וכתב הכסף משנה, שקורו של הרמב"ם למה שכתב שאם כתבו בשיטה אחת כשר, מדאמר ר"א ברבי יוסי אני ראיתיו, דאע"ג דהלכה כת"ק היינו לכתחילה, אבל בדיעבד מיהא הלכה כרבי אליעזר ברבי יוסי, ומטעם זה כתב אח"כ "ופעמים כתבוהו בשיטה אחת" דכיון דעד ראיה הוא ר' אליעזר ברבי יוסי, הרי שפעמים כתבוהו כן.

וכתבו התוס', יש מפרשים מה שאמרו "קדש למד מלמטה" היינו למטה ממש זה למעלה מזה, ולא מסתבר,

למי מהם יש דין קדימה לכבדו לכנוס ראשון, והשיב הגאון ז"ל כי יש להוכיח זה ממשנה דנגעים [פ"ג מ"ט המובאת בסוגיא], דמבואר משם דהבגדים בדרך לבישתן אינם נקראין שבאו אל הבית, ואם נושאן ביד קרינן גם עליהם והבא אל הבית ולכן הנושא טו"ת קורם לכנוס. עכ"ד. ועיי"ש בפסקי תשובה מה שפלפל בזה.

ושאין לה שלש דפנות. תנו רבנן: שתיים כהלכתן, ושלישית אפילו טפח. רבי שמעון אומר: שלש כהלכתן, ורביעית אפילו טפח ...

פירש הר"ן, ד'כהלכתן' היינו שיש בכל אחת מהן שיעור שלם, אמנם נחלקו אמרואי להלן [ו' א'] אם צריך שהדפנות יהיו מחוברות זו לזו, דלרב יהודה סוכה העשויה כמבוי נמי סגי בשלישית אפילו טפח, ולפי"ז שתי דפנות 'כהלכתן' לא משמע אלא לשיעור שלם, ולרבי סימון ואי תימא ר' יהושע בן לוי שפוסל בזה, 'כהלכתן' משמע שצריכים להיות מחוברות וגם בשיעור שלם, וכן משמע בגמ' שם.

כתבו הר"ף והרא"ש, דקי"ל כרבנן דסגי בשתיים ושלישית אפילו טפח.

ועי' להלן מה שנכתוב בזה בדף ז'.

דף ז'

... ויעמידנו כנגד ראש תור! שתיק רב. איתמר נמי, אמר שמואל משמיה דלוי: מעמידו כנגד היוצא. וכן מורין בי מדרשא: מעמידו כנגד היוצא. רבי סימון, ואיתמא רבי יהושע בן לוי אמר: עושה לו טפח שוחק, ומעמידו בפחות משלשה טפחים סמוך לדופן, וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלבוד דמי ...

פירש"י, שטעמו של רבי סימון ואיתמא רבי יהושע בן לוי הוא כדי שיהיה בזה דופן של ד' טפחים שהיא רוב שיעור הסוכה שהוא ז"ט.

ובהמשך הגמ': אמר רבא, ואינה נתרת אלא בצורת הפתח. איכא דאמרי, אמר רבא, וניתרת נמי בצורת הפתח. איכא דאמרי, אמר רבא, וצריכא נמי צורת הפתח. רבאשי אשכחיה לרב כהנא דקא עביד טפח שוחק, וקא עביד צורת הפתח. אמר ליה, לא סבר מר להא דרבא, דאמר רבא, ונתרת נמי בצורת הפתח? אמר ליה, אנא כאידך לישנא דרבא סבירא לי, דאמר רבא, וצריכא נמי צורת הפתח.

ומבואר שיש ג' לשונות בדעת רבא. ופירש"י, שללשון הראשון צריך הטפח של הדופן השלישית להתחלק לב' הצדדים כשחצי טפח בכל צד, וקנה על גביהם, וללשון השני דין זה של צורת הפתח הוא רק כשאין טפח לדופן השלישית שאז מועיל צורת הפתח במקום הטפח, וללשון השלישי לעולם צריך גם טפח במקום אחד לדופן השלישי שיעמוד בפחות מג' סמוך לדופן [כרבי סימון ואיתמא רבי יהושע בן לוי] וגם

שיהיה צורת הפתח. ומבואר בגמ' שרב אשי סובר כהלשון השלישי.

והרי"ף פירש שללשון הראשון לא אכפת לן כלל בטפח אלא צריך רק צורת הפתח. וכתבו הר"ן והרא"ש, שאין כונתו לחלוק על פירש"י הנ"ל, אלא כונתו לומר שאין אנו מקפידים שיהיה כל הטפח במקום אחד. אבל אי אפשר לומר שאי"צ טפח כלל וסגי בצורת הפתח קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן כמו בשבת וכלאים, דא"כ למה הוזכר 'טפח' בברייתא.

ופסקו הר"ף והרא"ש והרמב"ם [פ"ד ה"ב] כרבי סימון ואיתמא רבי יהושע בן לוי, וכן כהלשון השלישי של רבא, כיון שכך נהג רב אשי.

וכתב הרא"ש, מה שלפירוש הראשון צריך חצי טפח מכאן וחצי מכאן, אף שלענין שבת וכלאים סגי בקנה כל דהו מכאן וקנה כל דהו מכאן, גבי סוכה הלכתא גמירי לה דבעינן טפח בדופן שלישי כדאיתא בברייתא לעיל ורבא גמר מרבתי שאותו הטפח צריך לעשות ממנו צורת הפתח. והוסיף הר"ן, שנראה מדברי רש"י שצורת הפתח מועילה רק לדופן שלישי, אך אי אפשר לעשות כל הדפנות ממנה, ואף שבשבת וכלאים מותר כדאיתא בעירובין [י"א ב'], שאם תאמר כן גם כאן, א"כ להלשון הראשון של רבא מה הקולא שיש בדופן השלישית יותר משתי הדפנות הראשונות. וכן ללשון האחרון של רבא "וצריכה נמי צורת פתח" דהיינו שצריכה גם טפח שוחק בפחות מג' וגם צורת פתח של ארבעה, ואם צורת פתח מתירה בכל דפנות הסוכה מה הקולא דדופן שלישי, הרי לבוד וצורת פתח בכל הדפנות הן מתירין, אלא ודאי אין צורת פתח מתיר ומשלים שיעור דופן בסוכה אלא בדופן שלישי בלבד, שמחמירין אנו בסוכה משבת כמו שהחמירו בה לענין עמוד גבוה י' דבעינן מחיצות הניכרות [כדלעיל ד' ב'] אף שבשבת אין דין זה. וכשם שהחמירו בצורת פתח עצמו של דופן שלישי שצריכה להיות מטפח [חציו מכאן וחציו מכאן] ללשון הראשון [וכנ"ל], אף שבשבת אין דין זה ורק צריך שיהיו הקנים חזקים להעמיד דלת של קנים [כמבואר שם בעירובין], ה"ה לענין צורת הפתח בכל הדפנות שבשבת כשר ובסוכה פסול. ולפי זה צריך לזהר שלא יהא פתחים בכל ארבעה קרנות הסוכה, כי צריך שתי דפנות מחוברות [כמבואר בגמ' בדין סוכה העשויה כמבוי] ואין צורת פתח מועיל לסוכה משום דופן, וכשיש פתחים בכל ארבעת הצדדים הרי שאין כאן ב' דפנות מחוברות, וכן נראה ממה שכתב הרב אלברצילוני ז"ל בספר העתים, ובשם גאון, שאין צורת פתח מועיל להשלים שיעור דופן בשתי דפנות הסוכה [א"ה. עי' ברא"ש להלן דף י"ט שדעתו להקל בזה, ולהלן בדף זה נביא מדברי הביאור הלכה בזה].

כתב הר"ן, שעוד צריך לזהר בעשיית הסוכה במה שאמרו בעירובין [י"א א'] צורת פתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום. והרי"ף פירש שם בשם גאון, כגון שעשאו בצדו של כותל, והרי זה "פתחא בקרן זוית", ופתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי [א"ה. כמבואר בעירובין ו' א']. והקשה הר"ן, שמה שאמרו

”פיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי“ היינו כשאוכל משתי רוחות [ר”ל באלכסון], אבל מרוח אחת לא, ועוד, שזה נאמר לגבי פרצה שאם היא בקרן זוית אינה נחשבת כפתח, אבל כשעשאה צורת פתח ממש משמע שאפילו בקרן זוית מהני, וכן כתב הראב”ד ז”ל. לכך נראה עיקרן של דברים כפירש”י, ד’מן הצד’ היינו שקשר הקנה שעל גביהן בצד הקנים שמכאן ומכאן [ר”ל ולא על גבי הקנים], ובכי האי גוונא לא עשה ולא כלום, שאינו נקרא פתח אלא כשהמשקוף על שתי המזוזות. ולכן צריך לזהר גם בסוכה שכשצריכה צורת הפתח שלא לעשות צורת פתח בצורה הזו.

עוד כתב, שאף שבסתם טפח יהיה ג”כ רוב דופן דהוי טפי מג”ט ומחצה, אכן משום דבצייר מארבעה טפחים לא חשיב בשום דוכתא להכי הצריכו טפח מרווח.

וכתב הב”י [ס’ תר”ל] בשם המרדכי בשם הראב”ה, שאם מגיעין הקנים העומדים לצורת פתח עד לסכך אף על פי שאין קנה על גביהם כשר. וכתב עוד המרדכי, כשיש שלש מחיצות אין צריך צורת פתח ולא נהגו אלא לנוי בעלמא כדאמרין [שבת קל”ג ב’] עשה סוכה נאה [והעתיקו הרמ”א בדין סוכה העשויה כמבוי המובא בקטע הבא].

בשו”ע [סימן תר”ל סעיף ב’] כתב: דפנות הסוכה, אם היו שתיים זו אצל זו כמין ג”ס; עושה דופן שיש ברחבו יותר על טפח ומעמידו בפחות מג’ לאחד מהדפנות, ויעמיד קנה כנגד אותו טפח, ויעשה לה צורת פתח שיעמיד קנה עליו ועל הטפח, וכשרה [כלישנא בתרא שצריך גם טפח שמעמידו בפחות מג”ט, וגם צורת הפתח] אף על פי שהקנה שעל גביהן אינו נוגע בהן [ב”י ס’ שס”ב]. וכתב הרמ”א: ואם הטפח והדופן [צ”ל הקנה. מג”א עפ”י רעק”א ומשנ”ב] מגיע לסכך, אין צריך קנה על גביהן [כהמרדכי הנ”ל]; ומה שנהגו בצורת הפתח עגולה הוא לנוי בעלמא [כנ”ל מהמרדכי].

כתב הט”ז [ס”ק ד’], שראוי לעשות הצורת הפתח עגולה משום זה אלי ואנוהו עשה סוכה נאה.

הקשה המג”א [ס”ק ב’] במה שכתב הרמ”א בשם המרדכי שאם הדופן מגיע לסכך א”צ קנה על גביהם, שבירושלמי [סוכה פ”א ה”א] איתא, פ”א [פ”י קליעת הזמורה המתוחה מאילן לאילן] מצלת בסוכה, ואין סוף סכך מצלת, מה בין זה לזה זה נעשה לכך וזה לא נעשה לכך, ע”כ. וא”כ היאך מתיר המרדכי והגה”מ אף על פי שלא נעשה לכך, וצ”ע. ולכן יש להחמיר [ועיין בטור כאן וסי’ שס”ג סכ”ו]. ובמשנ”ב [ס”ק י”ג] כתב, שהאחרונים ישבו קושייתו של המג”א, וע”כ הסומך על רמ”א לא הפסיד.

וכתב המשנ”ב [ס”ק ד’], שבמג”א [ריש הסימן] מבואר שמותר לעשות דפנות הסוכה בקנים שמעמידם פחות פחות מג”ט רחוק זה מזה והוא בעושה כן ד’ דפנות דהיינו קנים כזה מארבעה רוחות אבל כשאין רוצה לעשות רק ג’ דפנות בעינן שתי מחיצות שסמוכות זה לזה ושלמות והשלשית בטפח. עוד כתב המשנ”ב [ס”ק י”א], שע”י תיקון צורת הפתח מותר

לטלטל בתוכו ולהוציא מן הבית דרך חלון הפתוח לסוכה בשבת שבתוך החג. ואף דבשאר שבתות אסור לטלטל אא”כ יש תיקון ברוח רביעית מ”מ בשבת שבתוך החג אומרים מגו דהוי דופן לענין סוכה הוי נמי דופן לענין שבת ומ”מ שלא בשעת הדחק ראוי להחמיר.

עוד כתב המשנ”ב [ס”ק י’] בשם הב”ח, שהדין לעשות צורת הפתח הוא מדרבנן. אבל הטפח מרווח שאמרנו מתחלה הוא מדאורייתא. וכתב בביאור הלכה [ד”ה ויעשה] שזהו מדברי הפמ”ג [במ”ז] שכתב שהטפח שוחק דהוא מן התורה, והקשה עליו מהתוס’ להלן [ד”ב ד”ה סיכך] דמוכח בהדיא דהטפח שוחק ג”כ הוא מדרבנן ומדאורייתא די בטפח הסמוך לכותל, ואח”כ מצא שחזר בעצמו [בא”א סק”ז].

בביאור הלכה [ד”ה שיעמיד] הביא דברי הר”ן, דבפחות מן שתי דפנות שלישית ושלישית טפח וצוה”פ לא מהני אם יעשה כל הדפנות ע”י צורת הפתח דאע”ג דצורת הפתח היא מחיצה גמורה לענין שבת וכלאים מ”מ לענין סוכה לא מהני אפילו בדופן שלישי ומכ”ש בשארי דפנות והעתיקו האחרונים את דבריו. אכן ברא”ש דף י”ט דעתו דמן התורה מהני צורת הפתח ג”כ אכן מדרבנן בעינן דוקא גם טפח שוחק [פמ”ג בא”א סק”ז. ועיין לקמן בס”ו מש”כ שם בביאור הלכה].

אמר רב יהודה: סוכה העשויה כמבוי - כשרה, ואותו טפח - מעמידו לכל רוח שירצה. רבי סימון, ואיתימא רבי יהושע בן לוי אמר: עושה לו פס ארבעה ומשהו, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן, וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלבוד דמי ... התם דאיכא שתי דפנות כהלכתן - סגי ליה בטפח שוחק, הכא דליכא שתי דפנות, אי איכא פס ארבע - אין, אי לא - לא.

כתב הרא”ש, שמסתבר לומר כיון שצריך בדופן השלישי פס ארבעה ומשהו ויש בו הכשר סוכה כשאתה מעמידה בפחות משלשה סמוך לדופן, אין צריך צורת הפתח [ר”ל, שא”ז כדן כל דופן שלישית שצריך צורת הפתח], ויש שפסקו כך, אך יש אומרים, שממה שאמרו בגמרא שצריך בזה פס ארבעה ומשהו כיון שלא עריבן, ומשמע שאחר זאת דינה שוה לדופן שלישי במחיצות דעריבן, וא”כ שוים הם לענין צורת הפתח. ואמנם הסברא הראשונה יותר חזקה ובריא, אלא שהרי”ף סובר כסברא אחרונה כמו שאפרש, וצריכים אנו לילך אחריו, וכן כתב הרמב”ם [פ”ד מהלכות סוכה ה”ג]. וכן הר”ן כתב שמדברי הגמ’ משמע שבסוכה העשויה כמבוי אין צריך צורת הפתח, אך ברמב”ם מבואר לא כך. ומיהו כל שעשה שלש דפנות של שבעה טפחים אינו צריך צורת פתח, שאין צורת פתח חיוב בסוכה.

בשו”ע [סימן תרל סעיף ג] כתב: היו לה שני דפנות זו כנגד זו וביניהם מפולש, עושה דופן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחד משתי הדפנות, וכשרה; וגם בזה צריך לעשות צורת פתח, שיתן קנה מהפס על הדופן האחד [כדברי הרי”ף והרמב”ם]; וי”א שאין זה

צריך צורת פתח [כמו שהביאו הראש והר"ן שכן היא משמעות הגמ']. וכתב הרמ"א: אבל אם איכא דופן ז' בלא לבוד, א"צ כאן צורת הפתח עד סוף הכותל, הואיל ואיכא דופן ז' שהוא שיעור הכשר סוכה; וכל שכן שאין צריכים צורת הפתח כשהדופן שלימה; ומה שנהגו בצורת הפתח כשיש לה דפנות שלימות, אינו אלא לנוי בעלמא [כמש"כ הב"י בשם מרדכי הובא לעיל].

כתב המג"א [ס"ק ג'], שמשמע שאפילו הסוכה רחבה הרבה כשר אף על פי שהשלישית רחוקה ממנו. אמנם אפשר דדוקא בסוכה קטנה כשרה, אבל בסוכה גדולה שהשלישית רחוקה ממנו יותר מג' פסול, וצ"ע. וכתב המשנ"ב [ס"ק ט"ז י"ח], שהרבה אחרונים הסכימו דאין לחלק בזה. ומ"מ באופן שיש דופן ז' שהוא הכשר סוכה שא"צ צורת הפתח כמש"כ הרמ"א, מ"מ מסתבר דדוקא אם הריחוק הוא לא יותר מעשרה אמות נחשב זה כפתח [ועיין בס"ה].

עוד כתב המשנ"ב [ס"ק ט"ז], שכתבו האחרונים שיש להחמיר כסברא הראשונה.

דף ח'

כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא ...

ובתוס' כתבו שאין מכוון, ולא דק דאיכא טפי פורתא, עיי"ש.

דן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל [אגרות משה יו"ד ח"ב סי' קמ"ו] אם יש להשתמש במכשירים על מנת לקיים מצוה בשלימות או להמנע מאיסורים, כגון לבדוק ריבוע בתפילין ע"י מיקרוסקופ, וכן לבדוק מתולעים ע"י מיקרוסקופ.

וכתב דודאי כיון שבכל הדורות לא השתמשו במכשירים אלו, והרי בודאי קיימו את כל דיני התורה, א"כ ודאי דאין צריך לבדוק מתולעים ע"י מיקרוסקופ.

והביא ראיה שא"צ לבדוק ריבוע בתפילין ע"י מיקרוסקופ, שהרי איתא בשו"ע [סי' לב ס"ט] שהריבוע בתפילין שיהי' ארכו כרחבו נמדד ע"י שאלכסונו תרי חומשא יותר, והרי כתבו התוס' כאן בסוגייתנו דאין החשבון מכוון, ואעפ"כ סגי לחז"ל בכזה ריבוע, הרי שאין צריך לבדוק ע"י מכשירים וכדומה שנגיע לריבוע המצויין ביותר.

וע"ש שהביא השואל בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל שוודאי אין לבדוק מתולעים ע"י מיקרוסקופ, כי א"כ אי אפשר לנשום, כי בכל נשמה ונשימה נבלעים חידקים ע"י מיקרוסקופ. עיין שם.

דף ט'

משנה. סוכה ישנה ב"ש פוסלין וכו', קודם לחג שלושים יום וכו'.

וכתב רש"י, כיון דשואלין בהלכות החג קודם לחג שלושים יום, סתם העושה, לשם חג הוא עושה וכו' ע"כ. וכתב

במהרש"א כאן: ומכאן תשובה לב"י באו"ח ריש הל' פסח שהבין הא דשואלין ל' יום קודם היינו דוקא בפסח דמרבין הלכותיה, ולא בחג ע"כ. ובאמת הלבוש [סי' תכט] כתב כהנ"י, והב"ח פליג עליהו מכח דברי רש"י כאן וכו"ל, וכ"כ המג"א [שם ס"ק א'] והפר"ח והא"ר וכהנ"ל, גם לענין הספד נזכר בגמ' [מוע"ק ח' ע"א] ובשו"ע [או"ח סי' תקמ"ז ס"ג וי"ד סי' שמ"ז ס"א] ל' יום לגבי שאר היו"ט ע"ש. וראה עוד בשו"ע חו"מ [סי' שמ"ז ס"ג] דאיתא: ולפני המועדים שצריך לדרוש לעם להורות המועד וכו' נראה דהוא דין בכל היו"ט. וכן נראה סתמא דלשון רש"י [ב"ק ק"ג ע"א] ד"ה בריגלא וכו' ע"ש.

ויש ראיה מפורשת לזה מהירושלמי שקלים [רפ"ג ד"ז ע"ב] שמפרש מה שאמרו שם במשנה בפרוס הפסח בפרוס העצרת ובפרוס החג, דהיינו ט"ו יום קודם הרגלים שהוא החצי של השלשים קודם המועד "שדורשים בהלכותיו", הרי מפורש שכן הוא בכל הרגלים, וכן בבכורות [נח, א] מפרש מ"ש במשנה שם [נו, ב] בפרוס הפסח בפרוס העצרת וכו' בדומה לירושלמי שקלים ע"ש ודו"ק.

וכתב בשו"ת זכרון יצחק [להגאון ר' יצחק הוכגרטנר זצ"ל סי' לה] דדוקא לפי ב"ש דס"ל דסוכה ישנה פסולה פירש"י כהנ"ל דיש ענין של שאלה ל' יום קודם לסוכות ולא להלכה לב"ה. דהנה לאמיתו של דבר יש להחמיר בפסח מבשאר חגים משום חומר איסורו דכרת, שהרי כל הלימוד של דרישה בהלכות פסח ל' יום קודם [פסחים ו' ע"א] הוא מהא דפסח שני דבכרת הוא, משא"כ בשארי איסורי ל"ת דאין האי טעמא. אלא דיש לשאול דהלא דרשין ג"כ בהלכות דבדיקת וביעור חמץ דאינו אלא משום ל"ת דבל יראה, [ראה רש"י ריש פסחים], ובכל זאת דרשין, א"כ מדוע לא נדרוש ג"כ בשארי מועדים דיעבור על עשה ול"ת אם לא יהיה בקי בדיניהם.

לכן י"ל, היות ודעת הר"ן [ריש פסחים] דהא דאסרה התורה בחמץ משום בל יראה ובל ימצא, משום דחמיר איסורו דהוא בכרת, א"כ גם דיני בדיקה וביטול הוא מטעם כרת, שהרי אם לא יבערו יבא לאכלו כשימצא גלוסקא יפה, וזה ניתן להאמר לב"ה דסברי גבי שאור [ביצה ב' ע"א] דהוא בכזית, ואין הבדל בין אכילה לביעור, דילפינן ביעור מאכילה, [שם ז' ע"ב], משא"כ לב"ש דמחלקין בשאור בין ביעור לאכילה, אין מקום לומר טעמא דהר"ן, שהרי שאור הל"ת דלא יראה היא בככותבת ובאכילה הרי איסורו בכזית, א"כ לדידהו ליכא האי טעמא משום איסורא דכרת, לכן דעתם דאין לחלק בין פסח לשאר מועדים לענין לדרוש ל' יום קודם החג, ושפיר ס"ל לרש"י כאן דלב"ש דוקא גם בחג הסוכות דורשין ל' יום קודם החג. עכ"ד ודפח"ח.

... הא קמצטרף סכך פסול ... אמר ר"פ בשחבטן.

בספר אגרות משה [או"ח ח"א סי' קע"ח] הקשה אהא שכתב בתפארת ישראל [פ"א דשקלים מ"א] הטעם דמחובר לא בטיל משום דהוי קבוע, מהא דמתרץ ר"פ בשחבטן, ופרש"י סכך כשר רבה עליו ומדאורייתא כל מילי בטל ברובא, אלמא

דאף מחובר בטל ברוב, ועי' במהרש"ל שהוכיח מזה שבאילן שצילתו מרובה מחמתו לא מהני חבטן שמחובר לא בטל משום דחשוב ובחמתו מרובה אין צלו חשוב ובטל שפיר, אבל לטעם התפא"י שהוא מטעם קבוע אין לחלק לכאורה, דגם בחמתו מרובה הוא קבוע.

ומתרץ דבסוכה עיקר המצוה מה שיושב בצל סוכה וכמבואר בראשונים בטעם דפסול בחמתה וצילתה כי הדדי אף שפרוץ כעומד מותר, משום דלמטה חום האויר נראה רחב מן הצל של הסכך, רק שיש דינים מאי זה דבר יהי' הצל לכן כשנעשה הצל מתעורבות כשר ופסול לא דיינינן על הסכך אלא על הצל והצל ממעוט הפסול הוא מעורב ולא ניכר שאין בזה דין קבוע כדא"י בתוס' ב"מ, ורק אם היינו דנין על הסכך הי' לזה דין קבוע אף שאין ניכר דהא גבי נטיעה של ערלה שנתערבו בנטיעות אחרות שלא בטלו נמי אינו ניכר שמפרש"י שמחובר נחשב קבוע.

ולכן אם היה הנדון על הסכך לא הי' נבטל מחובר אף שלהיושב בסוכה אינו ניכר, אבל מאחר שדנין על הצל שהוא מעורב ואינו ניכר בעצם אין לו דין קבוע לבטל, וזהו שבבבלי האילן מרובה אינו מועיל רוב כשר לבטל ג"כ י"ל מטעם דתלוי בצל ומשכחת באילן צלתו מרובה בלא הכשר נמצא שהכשר לא הועיל להצל אף שמצד הסכך הוא רוב הסכך מהכשר, מ"מ רוב הצל הוא מהפסול עכ"ל וע"ש שהאריך טובא בענין זה.

דף י'

... אמרי במערבא אם אין התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה ...

פירש"י דכרים וכסתות מיועדין לשינה, ולכאורה צ"ב דמ"מ ליהוי כסוכה תחת סוכה דהא עליונה עדיין ראויה לאכילה. וכתב בביאור הגר"א [ס"ת תר"מ ס"ק ז'] והאבני נזר [או"ח ס"י תע"ט] דמכאן מוכח כדעת המרדכי [ונפסק ברמ"א ס"י תר"מ סע' ד'] דמי שבונה סוכתו במקום שאינו יכול לישן בה מחמת פחד הליסטים או גנבים אינו יוצא באותה סוכה כלל אפילו לאכילה, דלא הוי כעין תדורו שהרי בדירתו יכול לעשות כל צרכיו. [וכ"כ בתוס' רי"ד כאן].

דף י"א

בגמ': וסבר שמואל לא אמרינן פסיקתן זו היא עשייתן וכו', לא שפוסק ואח"כ קושר.

מבואר בגמרא דלשמואל סגי בפוסק, וגם שמואל מודה דאינו צריך להוציא את החוטין ולחזור ולתלותם בכשרות ואין בזה פסול של תעשה ולא מן העשוי, וכתב הפרי מגדים [ס"י י"א א"א סק"כ] בשם הלבוש דהיינו משום דתעשה ולא מן העשוי דרשינן מדכתיב "גדילים" תעשה לך, והיינו "מגדיל" ואילך, ואין התלייה בכלל, אבל בתלאן עכו"ם מיפסל דגם התלייה בכלל "ועשו" להן ציצית הוא דממעטין מיניה עכו"ם. והפמ"ג העיר על הלבוש דאמאי לא ילפינן פסול תעשה ולא מן העשוי מהפסוק של "ועשו" דכולל גם התלייה.

הביאור הגר"א [שם] כתב דודאי גם בתלייה יש פסול של תעשה ולא מן העשוי, ומ"מ מודה שמואל דאינו חייב להוציא את החוטין ולחזור ולתלותם בכשרות, דמכיון דעדיין לא קשר, נמצא דבעשיית הקשר יש כאן מעשה בגוף הכשר הציצית ושפיר הוי בכלל "תעשה".

ועי' באבני נזר [ס"י תס"ו] שמכשיר גם לגבי סוכה תעשה ולא מן העשוי כשנשאיר מקצת עשייה של גוף הסכך בהכשר, וכגון שמשלים לצלתה מרובה מחמתה בעשייה כשרה.

... ובית נמי וכו', דלא גרע מקינופות ל"א אמרי לה ...

לפי הנראה מסוגית הגמ' יוצא לנו כדלהלן, דלפי הלישנא קמא, כל שקביעי קינופות אסור לישן אפי' בפחות מעשרה, וכל שלא קביעי וכגון כילה מותר לישן בפחות מעשרה ואסור בעשרה. ובנקליטין אף על פי שאין גג אם יהיו גבוהין עשרה אסור לישן בה. ולפי הלישנא אחרינא יוצא לכאורה דיש ג' דרגות בדין קביעות.

א. כילת חתנים, דינה הוא דכיון שאינו קבוע כלל שרי לישן אפי' בגבוה עשרה כיון שאין לה גג.

ב. נקליטין שקביעי קצת, פחות מעשרה מותר בגובה עשרה אסור.

ג. קינופות שקביעי טובא, אפי' פחות מעשרה אסור.

ועפ"י פשטות דברי הגמ' נראה ברור, דבקינופות אסור אף על פי שאין גג גם בפחות מעשרה.

אכן בר"ן כאן כתב וז"ל: "קינופות דקביעי ויש להם גג אפי' אין גבוהין י' אין ישנים תחתיהם" עכ"ל. ומבואר שדוקא משום שיש להם גג וצ"ע.

וכן במשנ"ב [ס"י תרכ"ז ס"ק ז'] שהביא ג"כ כהר"ן דקינופות אסורים דוקא כשיש להם גג.